

اسناد
پراکنده ای
از مجالس
سوگواری
محرم
در اصفهان

حسین کدخدایی

برخی اسناد بازمانده از مکاتبات محرمانه‌ی شهربانی استان اصفهان، در خصوص چگونگی برگزاری مجالس روضه خوانی در این استان در زمان حکومت پهلوی دوم - که در سازمان اسناد و کتابخانه‌ی ملی ایران (مدیریت منطقه‌ی اصفهان) نگهداری می‌شود - در واقع بیانگر آن است که نظام یاد شده، همواره سعی داشته است به گونه‌ای مسئله‌ی عزاداری و مجالس روضه خوانی را تحت نظر بگیرد و اذهان عمومی مردم را، به جانبی خاص در امور مذهبی و نهایتاً به سمت جدایی دین از سیاست بکشاند و این قاعده‌ی کلی، در استان اصفهان هم جاری بوده است. لذا چون علما و روحانیون اصفهان نیز، مسائل سیاسی و رویدادهای اجتماعی را تعقیب می‌نموده‌اند و از سویی خود آنان، مورد علاقه و اعتماد مردم بوده‌اند، همواره مجالس روضه خوانی، راه ارتباطی روحانیون با مردم بوده تا از آن طریق، در ضمن عزاداری، با بازگو کردن مسائل و حقایق روز، مردم را از خطرات داخلی و خارجی - که اسلام را تهدید می‌کرده و نشانه می‌گرفته - مطلع نمایند. اما تا آنجا که فقط ظواهر دین در مجالس روضه خوانی مطرح می‌بود و همه چیز صرفاً به عزاداری ختم می‌شد، حکومت وقت هیچ نگرانی نداشت؛ ولی آنجا که ماهیت انقلابی اسلام بیان می‌شد، سرمداران امور، به وحشت می‌افتادند و مجالس مذکور را، سختگیرانه نظارت و مراقبت می‌کردند.

سند شماره‌ی ۱، بیانگر آن است که در ماههای محرم و صفر در اصفهان و توابع آن، از کلیه‌ی مجالس روضه خوانی، دقیقاً مراقبت می‌شده است؛ به نحوی که از صاحبان این گونه مجالس، تعهد می‌گرفته‌اند که هیچگونه صحبتی

علیه منافع رژیم به میان نیاورند و از پخش نوارهای سخنرانی امام خمینی (ره) نیز، جلوگیری به عمل می‌آورده‌اند. سند شماره‌ی ۲ نیز، گواهی این است که در غالب مجالس روضه خوانی اصفهان، مأموران حکومتی، حضور فعال داشته و از صاحبان مجالس و وعظ‌مربوط، تعهدات لازم می‌گرفته‌اند که تنها به مسائل عزاداری پردازند. سند شماره‌ی ۳ - که به صورت بخشنامه، از طرف شهربانی صادر گردیده - در واقع برای جلوگیری از تلاش روحانیونی بوده است که به فعالیت سیاسی می‌پرداخته‌اند و از خطرات ناشی از دخالت دولتهای خارجی در امور مملکتی صحبت می‌کرده‌اند که در این میان، شدت کنترل مجالس روضه خوانی بیش‌تر می‌شده و روحانیون دخیل، ممنوع‌المنبر می‌شده‌اند. سند شماره‌ی ۴، طرح اطلاعاتی و عملیاتی شهربانی شهرضا می‌باشد که در ماههای محرم و صفر، اجرامی گردیده است. مفاد این سند، بیانگر آن است که هرگاه حکومت پهلوی، خطر بازگو شدن حقایق روز و دخالت روحانیون را در مسائل سیاسی در خلال مجالس روضه خوانی بیش‌تر احساس می‌کرده، این چنین طرحهایی را پیاده و اجرامی کرده و کلیه‌ی امور مذهبی را طی ماههای محرم و صفر، تحت نظارت دقیق خود درمی‌آورده و از هرگونه سخنرانی تحریک آمیز، جلوگیری می‌کرده است. گاهی شهربانی، اعلامیه‌هایی (سند شماره‌ی ۵) مبنی بر اجرای طرحهای اطلاعاتی و عملیاتی در بین عموم منتشر می‌کرده و در آنها، تکالیفی درباره‌ی چگونگی انجام مراسم روضه خوانی در ایام تاسوعا و عاشورا بر مردم تحمیل می‌کرده و اهالی را، از هرگونه اقدام برخلاف مقررات اعلامیه، بر حذر می‌داشته است!

سند شماره‌ی ۱

دستور شهربانی شهرضا، در خصوص کنترل مجالس روضه خوانی و اخذ تعهدات از صاحبان مجالس مذکور

شهربانی شهرضا (م ۸-)، لازم است دستورات زیر را به موقع اجرا گذارده و نتیجه‌ی اقدامات را بموقع گزارش نمایند. (۱) در دو ماهه‌ی محرم و صفر، کلیه‌ی مجالس روضه خوانی، دقیقاً کنترل [شود] و ضمن اخذ تعهدات لازم از صاحبان مجالس، در صورتی که از طرف وعظ، صحبت‌های خلاف مصالح و تحریک آمیز شد، تلگرافاً چگونگی را گزارش کنید تا دستور لازم صادر شود. (۲) چون اخیراً تعدادی نوار از منبر [امام] خمینی در اصفهان و توابع پخش شده، لازم است اقدامات لازم برای جمع‌آوری نوارهای مزبور، معمول [گردد] و در هر محلی که پخش شد، صاحب آن را با پرونده‌ی مربوطه، جهت تحویل به ساواک اعزام و ارسال دارید.

میهن ۵-۱-۱۸۲۷-۵ سرهنگ در پخش - اصل تلگراف رمز پس از کشف ناخوانا؛ ۴۳۲/۹.

۵۴۹ ، دفتر، آقایان سامع و رضائی، طبق دستور اقدام [نمایند] و دقیقاً امریه در نظر گرفته شود.

۴۳۲/۲۰

سند شماره‌ی ۲

گزارشی از شهربانی شهرضا، در خصوص کنترل مجالس روضه خوانی و اخذ تعهدات از روحانیون و بانیان مجالس مذکور در دهه‌ی اول محرم

تاریخ: ۴۴/۲/۲۳

شماره: ۵۴۶

محرمانه

از: شهربانی شهرضا

به: فرمانداری محترم شهرستان شهرضا

موضوع: عزاداری دهه‌ی اول محرم

از روز اول محرم، مصادف با تشکیل مجالس متعدد سوگواری خامس آل عبا در منازل و مساجد و تکایا، با گماردن مأمور، گفتار و عاظ و اهل منبر، دقیقاً تحت کنترل بوده و بدو نیز از واعظان و بانیان انعقاد مجالس روضه، تعهد اخذ شده که جز ذکر مصائب انمه‌ی اطهار و مسائل دینی، صحبت دیگری ننمایند؛ و صورت اسامی و اعظان ذیصلاح برای رفتن [به] منبر، قبلاً [به] مأمورین مربوطه تسلیم [شد] که احیاناً اشخاص دیگری بدون کنترل و اجازه، مبادرت به صحبت نکنند؛ و ضمناً به مجالس روضه خوانی، مرتباً سرکشی شده؛ در خلال امر، سران دسته‌های عزاداری شهرضا، [به] شهربانی دعوت [شدند] و پس از یک سلسله صحبت و تأکید لزوم حفظ انتظامات کامل، از آنها تعهد گردید که در برقراری آرامش و نظم و ترتیب، با مأمورین انتظامی همکاری کامل به عمل آورند و از شب هشتم محرم تا ساعت ۲۲ روز دهم، صبح و عصر دسته‌های متعدد عزاداری، در کلیه‌ی تکایا و منازل روضه خوانی و خیابانهای شهر، تحت مراقبت اینجانب و مأمورین محلی، طبق خط سیر و برنامه‌ی تنظیمی قبلی - به طوری که تصادم و اصطکاک‌های بین آنها رخ ندهد - مشغول عزاداری و گردش در شهر بوده، هیچگونه اتفاقی رخ نداده و نظم و آرامش کامل برقرار [بوده] و حرف برخلافی از ناحیه‌ی هیچیک از عاظ، زده نشده است و روضه خوانی، کماکان ادامه داشته و دارد.

رئیس شهربانی شهرضا - سرگرد صفوی

اصل راه امضا فرموده اند.

سند شماره‌ی ۳

بخشنامه‌ی مربوط به جلوگیری از مباحث سیاسی روحانیون برضد دول خارجی

تاریخ:

شماره:

پیوست: ۱۰/۱-۶۵۱-۵-۴۴/۲/۱۳۹ (خیلی محرمانه)

بخشنامه

از: شهربانی کل کشور

به: سرپرستی شهربانیها

ریاست شهربانی اطلاع واصله، حاکی است [که] بعضی از عاظ، در منابر بدون توجه به مقتضیات و اوضاع و احوال مملکت و به طور غیر مستند، انتقادات بی رویه و غیر منطقی از دولت آمریکای کنند. چون عاظ و اهل منبر، به هیچ عنوان مجاز نیستند مطالبی خارج از امور مذهبی بیان نمایند، علیهذا به کلیه‌ی رؤسای شهربانیها، اکیداً دستور داده می شود که به این قبیل عاظ تذکر داده شود [که] چون اطلاعات لازم و احاطه‌ی کافی و به طور کلی صلاحیت بحث درباره‌ی این گونه مطالب را ندارند، باید از بیان انتقادات بی معنی در مورد دول خارجی و اصولاً از مباحث سیاسی و غیر مذهبی، جداً خودداری نمایند. چنانچه واعظی، پس از دادن تذکرات لازم، مبادرت به اظهار مطالبی - نظیر آنچه در بالا ذکر گردید - بنماید، از رفتن [به] منبر باید محروم شود.

رئیس شهربانی کل کشور - سرلشگر مبصر

اصل راه امضا فرمودند.

رئیس گروه اطلاعاتی شهربانی کل کشور - سرتیپ صمدیانپور

رونوشت، جهت اطلاع و اقدام، به شهربانی شهرضا ارسال می گردد.

از طرف سرپرست شهربانیهای استان اصفهان

سرهنگ مدرسی

۵۰۱۰۰۲۶۳۹۰۵

۴۴/۲/۱۵

۳/۳۵۶

۴۴/۲/۱۷

دفتر اطلاعات صورت و ضمن اقدامات لازم، صورت مجالس روضه خوانی را - در صورتی که وجود دارد - تهیه و ضمن تعیین، به آن عاظ آن [را] گزارش نمایند. ۴۴/۲/۱۷

سند شماره ۴

طرح اطلاعاتی و عملیاتی صادر از شهربانی شهرضا، درخصوص چگونگی انجام مراسم عزاداری در ماههای محرم و صفر، مربوط به شهرستان شهرضا

طرح اطلاعاتی و عملیاتی ماههای محرم و صفر شهربانی شهرضا به منظور بررسی و امکان شرکت کلیه ی طبقات در مجالس عزاداری با نظم و ترتیب هر چه بیش تر، تحت مراقبت مأمورین انتظامی؛ مأموریت: جلوگیری از هر نوع بی نظمی و اختلال و عملیات تحریک آمیز عناصر ماجراجو و اخلا لنگر. اجرا: به منظور پیش بینیهای لازم، کمیته ی شورای هماهنگی، با حضور رئیس شهربانی و فرمانده گرو هان ژاندارمری و مسئول اطلاعات شهربانی، تشکیل و تصمیمات پیروی گردید.

الف - کلیه ی و عا ظ مقیم حوزه ی استحقا ظی شهربانی و ژاندارمری و همچنین و عا ظی که از این شهر عبور می نمایند، اعمال آنان تحت مراقبت قرار گیرد و نیز، در مورد ایراد سخنانی، مطالب آنان به وسیله ی عوامل اطلاعاتی و انتظامی شهربانی و ژاندارمری، کنترل [شود] و در صورت بیان مطالب برخلاف و تحریک آمیز، با طرق مقتضی و تدابیر لازم، از ادامه ی سخنانی آنان جلوگیری به عمل آید؛ به طوری که موجب ایجاد وضع تحریک آمیز نگردد.

ب - با توجه به مفاد دستورات و امریه های صادره از مرکز، سوابق کلیه ی و عا ظ بررسی [شود] و آنان که واجد صلاحیت نباشند، از منبر رفتن آنها جلوگیری شود.

ج - از صاحبان مجالس عزاداری، ضمن در نظر گرفتن صلاحیت آنان، تعهد لازم اخذ گردد که صورت و عا ظ خود را قبلاً به شهربانی تسلیم [نمایند] و مسئولیت هر نوع پیشامد از قبیل اختلال [در] انظم و یا سخنانیهای تحریک آمیز و یا مطالب مخالف علیه سیاست عمومی مملکت و یا لوا یح مصوبه، به عهده ی آنان بوده و در این صورت، تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

د - از رؤسای دستجات نیز، قبلاً دعوت و مفاد امریه ی صادره به آنان تفهیم [گردد] و ضمن ابلاغ روز و ساعت و مبدأ و مقصد مسیر حرکت و در نظر گرفتن صلاحیت آنان، تعهد لازم اخذ [شود] که ایراد هر نوع شعائر مذهبی یا اختلال [در] انظم، موجب مسئولیت مستقیم آنان بوده و به عنوان محرک، تحت تعقیب قرار خواهند گرفت.

و - به صاحبان مجالس عزاداری، ابلاغ شد که صدای بلند گو در کلیه ی مجالس، فقط می باید ۲ برای همان مجلس تنظیم گردد و طوری نباشد که مزاحمت ساکنین اطراف فراهم گردد؛ و کلیه ی دستجات عزاداری، به معیت مأمورین انتظامی، از سمت راست خیابانها، بدون ایجاد سد معبر و بی نظمی حرکت خواهند نمود و به طور کلی از قمع زدن، شبیه سازی، کتل، حجله، قفل بندی [و] تعزیه خوانی، جلوگیری و تعهد لازم نیز اخذ گردد.

ز - با توجه به صورت جلسه ی شورای هماهنگی شهرستان شهرضا، کلیه ی عوامل اطلاعاتی شهربانی و ژاندارمری، در این مورد مراقبتهای لازم را معمول و مرتباً کلیه ی مجالس را سرکشی [نمایند] و در صورت کسب اطلاعات مفید، مراتب را گزارش [کنند] تا تصمیمات لازم اتخاذ گردد. ضمناً مأمورین انتظامی و ژاندارمری، در محوطه ی ژاندارمری، روزهای تاسوعا و عاشورا به حال آماده باش خواهند بود تا در صورت لزوم، مورد استفاده قرار گیرند.

توضیح: برای تماس فوری با مرکز استان، بیسیم ژاندارمری، آماده ی قبول و مخابره ی تلگرافهای ۳ شهربانی خواهد بود.

رئیس شهربانی شهرضا - سروان رفعت نژاد

سند شماره ۵

اعلامیه ی شهربانی استان اصفهان، مبنی بر تعیین تکلیف چگونگی اجرای مراسم روضه خوانی

شماره: ۴-۱-۱۰۵۹-۱

تاریخ: ۴۹/۱۲/۵

اعلامیه ی شهربانی استان اصفهان

با فرا رسیدن ماه محرم، شهربانی اصفهان، آمادگی خود را برای همگامی با کلیه ی طبقات مردم، در مراسم عزاداری بخصوص در روزهای تاسوعا و عاشورا به اطلاع رسانده و برای اینکه این مراسم، با تحلیل کامل برگزار گردد، اجرا و رعایت ۴ انتظامات و مقررات جاریه را از کلیه ی شرکت کنندگان در مراسم درخواست

می نماید و انتظار دارد به نحوی در مراسم سوگواری شرکت فرماید که شایسته ی مذهب شیعه و مردم متدین اصفهان باشد. بنابراین از قمع زنی، شبیه سازی، قفل بستن به بدن و امثال آن - که مجوز شرعی ندارد - خودداری فرمایند. به مأمورین انتظامی، دستور داده شده است

[که] ضمن همکاری صمیمانه برای برگزاری هرچه مجلل تر مراسم عزاداری، از هرگونه اقدامات خلاف اصول، قویاً جلوگیری نمایند و رعایت نکات زیر، از طرف مسئولین اماکن عمومی و متقاضیان مجالس عزاداری، مورد انتظار است.

۱- به منظور تأمین آسایش و رفاه حال اهالی مخصوصاً بیماران، استفاده از بلندگو با اجازه ی قبلی شهرداری خواهد بود و صدای آن، طوری تنظیم خواهد شد که مزاحمتی فراهم ننماید.

۲- اشخاصی که قصد روضه خوانی دارند، حداقل پنج روز قبل از شروع روضه خوانی، مراتب را به قسمت اطلاعاتی این شهرداری اطلاع دهند.

۳- کلیه ی مشروب فروشها و کافه رستورانها، از ساعت ۲۴ روز هشتم محرم تا ساعت ۲۴ روز یکم محرم، تعطیل خواهد بود.

۴- کلیه ی سینماها و تماشاخانه ها، از ساعت ۲۴ روز هشتم محرم تا ساعت ۲۴ روز دوازدهم محرم، تعطیل خواهد بود.

قبلاً از همکاری صمیمانه ی اهالی محترم اصفهان - که همیشه با مأمورین شهرداری، در حفظ انتظامات معمول داشته و می دارند - تشکر و سپاسگزاری می نماید.

رئیس شهرداری استان اصفهان - سرهنگ علی اکبر طاهری

- ۱- اصل: مخالفتی بر علیه.
- ۲- اصل: بایستی.
- ۳- اصل: تلکرافات.
- ۴- اصل: اجرای رعایت.

وزارت کشور
شهریاتی کل کشور
شهریاتی شهرستان شهرضا

روزنوشته مورخه شماره

لتره شماره (۱-۲) است. لازم است دستورالت زیر را بموجب اجراء گذارده و بنواهد آنرا
بموجب گزارش تالیف (۱) در مورد دستورالعملی که در وقت تدوین آن در کمیته اخذ تعهدات
لازم از اصحاب میسر می شود که طرف و مخاط صحبت آن طرف اصلاح معلوم و تکمیل آنرا
مستوفیاً جویا را گزارش کرده است. دستورالعمل صدر لقمه (۲) حمید اخیراً تعدادی نوکاران
چشمی در اصفهان و توابع بجز مشقه لازم است آموختن لازم برای جمع آوری نوکاران
و در هر عملی که بجز مشقه صاحب آنرا با برودن شرایط جهت تحویل بساد است انعام و ایصال داریم
این عملی ۵-۱-۱۸۲۷-۵ سرته ۲۹-۲۳

عاشق شاهی شهرضا

دفتر - ۲۹-۲۳
در وقت تدوین آن در کمیته اخذ تعهدات
۴۳-۲۳

۵۴۹
۴۳-۲۳

اعلامیه شهر بانی استان اصفهان

با فرا رسیدن ماه محرم شهر بانی اصفهان آمادگی خود را برای همکاری با کلیه طبقات مردم در مراسم عزاداری بخصوص در روزهای تاسوعا و عاشورا با اطلاع رساننده و برای اینکه این مراسم با تجلیل کامل برگزار گردد اجرای رعایت انتظامات و مقررات جاریه را از کلیه شرکت کنندگان در مراسم درخواست مینماید و انتظار دارد به نحوی در مراسم سوگواری شرکت فرمایند که شایسته مذهب شیعه و مردم متدین اصفهان باشد بنا بر این از قبه زنی - شبیه سازی - قفل بستن به بدن - و امثال آن که مجوز شرعی ندارد خود داری فرمایند بمامورین انتظامی دستور داده شده است ضمن همکاری صمیمانه برای برگزاری هر چه مجلل تر مراسم عزاداری از هر گونه اقدامات خلاف اصول قویا جلوگیری نمایند و رعایت نکات زیر از طرف مسئولین اماکن عمومی و متقاضیان مجالس عزاداری مورد انتظار است

- ۱ - بمنظور تامین آسایش و رفاه حال اهالی مخصوصا بیماران استفاده از بلندگو با اجازه قبلی شهر بانی خواهد بود و صدای آن طوری تنظیم خواهد شد که مزاحمتی فراهم ننماید
- ۲ - اشخاصیکه قصد روضه خوانی دارند حداقل پنج روز قبل از شروع روضه خوانی مراتب را بقسمت اطلاعاتی این شهر بانی اطلاع دهند
- ۳ - کلیه مشروب فروشها و کافه رستورانها از ساعت ۲۴ روز ۸ محرم تا ساعت ۲۴ روز ۱۲ محرم تعطیل خواهد بود
- ۴ - کلیه سینماها و تماشاخانه ها از ساعت ۲۴ روز ۸ محرم تا ساعت ۲۴ روز ۱۲ محرم تعطیل خواهد بود

قبلا از همکاری صمیمانه اهالی محترم اصفهان که همیشه بنا مامورین شهر بانی در حفظ انتظامات معمول داشته و میدارند تشکر و سپاسگزاری مینماید

رئیس شهر بانی استان اصفهان - سرهنگ علی اکبر طاهری